

Sophie Amalie - Christian 4.s barnebarn

"Hun lod sin mand snigmyrde. Kongen lod hende frikende til gengæld for slottet"

"Hun lokkede sine talrige elskere i fælder"

"Hun gav sine uægte børn bort"

"Et sælsomt syn" Lindenberg 1688

"Det er vigtigt, I spiller konstant. Friherreindens skrig kan skræmme hestene"

Optoget havde forladt slottet. Der var tumult blandt de fire heste, der skulle drives afsted med militær præcision. Læderdækkenet, der var udspændt mellem dem, skulle holdes udstrakt for at undgå udslag, der kunne skade den lille spinkle patient, der lå plantet på det. Jagtvognen, kareten og ladvognen var enten for lille eller for hårde at sidde i. Hun *måtte* ligge. Diagnosen lød på vattersot og "hidsig feber" hvilket gjorde det umuligt for friherreinden at sidde op. Orkesteret frygtede konsekvensen af musik - de måtte ikke forskrække hestene, men skulle på den anden side overdøve skrigene, der kunne gøre dem helt ukontrollable.

Optoget passerede voldgraven og snart kørte de ind på den vej, eller nærmere sti, der endte i Aalborg. Her, på Svalegården, skulle patienten, den 39-årige friherreinde Sophie Amalie Lindenau til Lindenberg, tilses af læger. Eller mest forventeligt af præsten. Ingen forventede nemlig for alvor, at hun klarede turen.

Få dage efter var det da også åbenlyst for de fleste, at hendes liv ikke stod til at redde. Ét eneste vidne kunne senere bekræfte det, onde tunger mente at vide – at hun 10 år tidligere havde ladet sin mand, oberst Claus Daa, snigmyrde for at arve hans vidtstrakte fynske jordbesiddelser. De besiddelser, hun senere havde vekslet til store områder omkring slottet Daasborg (Lindenberg) med det ene formål at blive baronesse, eller friherreinde, hvilket krævede et anseeligt jordtilliggende.

Var Sophie Amalie Lindenau ærgerrig, egenrådig og udsvævende? Og myrdede hun sin mand eller peger pilen helt andre steder hen? Her er i hvert fald historien om en kvinde, hvis eftermæle lever videre over 300 år efter sin død. Og som stadig, nu som Den Grå Dame, kan opleves vandrende hvileløst rundt på sit smukke jyske slot med udslået hår og klaprende tøfler.

Barndom og ungdom

Sophie Amalie Lindenau blev født 1649 på Kalundborg slot. Faren var rigsråd og lensmand Hans Lindenau til Wedellsborg. Moren Elisabeth Augusta Christiansdatter, datter af Christian 4. og Kirsten Munk og ejer af slottene Boller og Rosenvold i Østjylland. Hans Lindenau blev omtalt som en mand, der var sagtmodig, grovkornet og forgældet. Elisabeth Augusta havde på den anden side temperament og var kendt som en notorisk spilleflugt, hvilket til sidst blandt andet kostede de østjyske slotte. Måske, der i virkeligheden var balance på ægteskabskontoen, men i et brev til sin svigermor skrev Hans Lindenau ikke desto mindre, at han er "gift i en fandens måde" Klarere kan det næppe siges; Ægteskabet var ikke lykkeligt.

Allerede som 36-årig blev Elisabeth Augusta enke og måtte med sine unge døtre flytte ind på det ikke så anseelige Sct. Knuds Kloster i Odense. Er det denne sociale deroute, Sophie Amalie forsøger at få oprejsning for få år senere? Eller er det et forsøg på at få noget af den kongelige glans tilbage via en ganske vist mindre prestigefyldt

baronessetitel?

Eller var hun bare en karrierekvindes født 350 år for tidligt. En erhvervskvinde, så det baskede? En kvinde, der kunne – og ville - selv?

Ægteskaberne

Sideløbende med at Elisabeth Augusta spillede gods og guld bort, ledte hun med lys og lygte efter et passende parti for sin yngste datter, Sophie Amalie. Valget faldt på adelsmanden Just Høg og alting tegnede lyst for parret, der efter sigende var ganske forelskede. Dog gik det langsomt op for Just Høg, at hans hustru ikke kunne opfylde hans personlige ambitioner, der krævede flere penge, end Sophie Amalies medgift kunne indfri.

Andet ægteskab bliver i 1674 med Kgl. oberst Claus Daa til de fynske godser Brahesholm og Krengerup samt Næs (senere kaldet Lindenborg), der ganske vist på det tidspunkt selv var velhavende, men til gengæld "grov, ikke belæst og umorsom". Ved ægteskabets indgåelse havde Claus Daa indsat Sophie Amalie som universalarving. Vel at mærke, hvis hun ikke giftede sig på ny i tilfælde af, han skulle falde bort.

Sophie Amalie yndede at tage ophold på Næs – eller Daasborg, som Claus Daa omdøber det efter overtagelsen. Måske primært fordi manden foretrækker de fynske besiddelser. Den senere friherreinde holder af landmandslivet på Daasborg og sætter sig hurtigt i respekt som en foretagsom, kontant kvinde med styr på tingene.

Historierne tager form

Ægteskabet med Claus Daa har uden tvivl haft karakter af et fornuftsægteskab og folkesnakken gik hurtigt på, at Sophie Amalie levede det søde liv på Daasborg. Vel at mærke, når Claus var fraværende. Ifølge overleveringerne gemte hun sig ofte i omkringliggende landsbyer, når han kom hjem. Hun ønskede ikke at møde ham – eller var ikke i en tilstand, der var gunstig at møde ham i.

Ægtefællerne røg hurtigt i totterne på hinanden. Flere breve fra Sophie Amalies hånd viser hende som en kontant kvinde, der ikke er bange for at gå i clinch med sin mand. Hun omtaler blandt andet mandens "naragtige befalinger", de "hundehoveder," han har til at arbejde for sig på Daasborg og klandrer ham ydermere for "at sidde på Fyn og styre Daasborg, som De ikke har forstand til".

En uoverensstemmelse ægteparret imellem skulle angiveligt også have ført med sig, at Claus Daa en mørk vinteraften med nød og næppe undgik at ride i voldgraven. Han opdagede først sent, at vindebroen mod sædvane var oppe. Sandsynligvis et hændeligt uheld, men mange har efterfølgende travlt med at hænge Sophie Amalie op for mordforsøget.

1678 flyttede Claus Daa permanent ind på Daasborg. Ind flyttede også Claus' ni år yngre søster Christence. Forholdet mellem Sophie Amalie og søsteren var ikke godt, og Sophie Amalie beskyldte sågar bror og søster for at have et incestiøst forhold. Mere veldokumenteret er det imidlertid, at Claus Daa af stigende pengemangel til stadighed tilbageholdt penge og strøgods, Christence havde arvet efter forskellige familiemedlemmer, hvilket lagde kimen til en latent strid mellem bror og søster. Således skrev Christence i september 1676 til kongen, Christian 5., og bad ham indtrængende gribe ind overfor brorens dispositioner, hvilket kongen afviste.

Arvetvisten ses af flere ses som et tungtvejende motiv til mordet på Claus Daa i 1678 ved Røde Led.

5. december 1677 fødte Sophie Amalie sønnen Hans Lindenau Daa, navngivet efter Sophie Amalies far, Hans. Dette er på det tidspunkt usædvanligt, da den førstfødte søn efter traditionen burde opkaldes efter far og farfar. Ergo burde sønnen have heddet Claus Olufsen Daa. Historien fortæller, at Claus ikke ville vedkende sig sønnen. En yderligtgående forklaring på det skulle være, at Claus overfor sin søster ville benægte, at han havde samkvem med sin hustru.

Mordet

8. december 1678 var Claus Daa og Sophie Amalie Lindeanu vanen tro i kirke i den nærliggende landsby Blenstrup. Denne dag med efterfølgende middag hos kapellanen hr. Jens Mørch. Mod sædvane var Claus' søster ikke med, grunden vides ikke.

På vej hjem fra Blenstrup skulle karetten passere Røde Led, indkørslen til Daasborgs jorde. Claus Daa tog en lygte i hånden, hoppede ned fra vognen og åbnede leddet. I samme øjeblik trådte en maskeklædt person frem mod Claus Daa og affyrede en pistol mod ham. Første skud var ikke dræbende, men det er til gengæld det næste. Sophie Amalie tog efterfølgende selv tøjlerne og kørte i stor hast liget til Daasborg.

Efter Claus Daas død blev Sophie Amalie Lindenau som nævnt enearving til Brahesholm, Krengerup og Daasborg.

Daasborg omdøbte hun kort tid efter til Lindenberg efter sig selv. Hun solgte ydermere alle Claus' fynske og sjællandske godser, opkøbte store mængder jord til Lindenberg, som da tilliggendet passerede de magiske 1000 tønder hartkorn kunne ophøjes til baroni. Dette skete efter, at hun havde indsat kongens uægte søn, Christian Gyldenløve, som arving til baroniet. En konsekvens af, at hendes søn døde allerede 1679, godt ét år gammel, men også en konsekvens af, at hun jo ifølge Claus Daas testamente ikke måtte gifte sig på ny.

Herredagen (Højesteret) frikendte meget mod Christences vilje Sophie Amalie for meddelagtighed i mordet på Claus Daa. Onde tunger – og måske specielt Christence – mente, at indsættelsen af kongens, Sophie Amalies halvfætters, søn havde en positiv indflydelse på frikendelsen.

Årene efter Claus Daas død, siger overleveringen, levede Sophie Amalie på Lindenberg det søde liv med mange elskere. Når hun blev træt af dem, lokkede hun dem ifølge den lokale folkesnak ud på en faldlem i ét af tårnene, så de faldt ned i en lukket kælder, hvor de senere omkom. Børnene anbragte hun efter sigende rundt omkring i de omkringliggende landsbyer hos bønder, der pludselig ”hverken manglede so eller ko” Det gode liv fortsatte indtil 1688, hvor vattersot og hidsig feber satte en stopper for Sophie Amalies færden på Lindenberg.

I hvert fald i live

Spøgerierne

Med udslået hår og klaprende tøfler kan man nemlig ved nattetide være heldig at opleve Sophie Amalie vandre gennem salene på Lindenberg. En tidligere rengøringskone på slottet påstår sågar at have ført lange samtaler med genfærdet. Ligeledes oplevede en tidligere forvalter på Lindenberg en dag en kvinde kikke på ham fra ét af vinduerne i gavlen i østfløjen. Det undrede forvalteren, der under sin inspektion af slottet ikke havde mødt nogen mennesker. Han gik ind på slottet på ny – også denne gang uden at møde

nogen. Han var efterfølgende overbevist om, at kvinden var Sophie Amalie.

Elisabeth Svendsen (f. Schimmelmänn), nuværende jagtchef på Lindenberg, havde sin opvækst på det smukke slot, som hendes far, Heinrich Carl lensgreve Schimmelmänn, lod istandsætte 1918-20 og i det indre føre tilbage til sit oprindelige udseende. Hun delte det vestre tårnværelse med Sophie Amalie Lindenau, idet Sophies værelse var Elisabeths soveværelse. Elisabeth har tydeligvis stor respekt for friherreinden, som hun gentagne gange omtaler som en kvinde forud for sin tid. Født i en mandsdomineret verden, hvor det ikke var velset, at kvinder havde ambitioner – specielt ikke på egne vegne. Om genfærdet Sophie Amalie siger hun *hun var en del af os, og hun blev aldrig brugt som skræmmemiddel. Jeg var ikke bange for hende, men ofte havde jeg alligevel travlt med at falde i søvn, før tårnuret slog 24*. Elisabeths mor Birte Schimmelmänn yndede at sige, at i de 200 år, hun havde gået rundt på Lindenberg, havde hun ikke mødt genfærdet af Sophie Amalie. Og selv plejer Elisabeth Svendsen at omtale sig selv som Lindenburgs Grå Dame, der kun går i tøfler, hvis hun får nattillæg..

Fakta om Lindenberg:

Den nuværende hovedbygning er bygget 1583-1616. I det ydre fremstår slottet næsten uændret. Fra 1762-1978 var Lindenberg i slægten Schimmelmännns eje. I dag ejer Den Schimmelmännnske Fond slottet, der nu danner rammen for eksklusiv udlejning til bl.a bestyrelsesmøder, jagtferie mm.